

Aula d'Història de Lo Rat Penat
Conferència del professor D. Fernando Millán Sánchez

Tema XXIX

Vicent Doménech: el Palleter.

València en la Guerra de l'Independència.

La seua vida.

El dia 23 de maig de l'any 1808, en l'estafeta situada en la recolecta plaça de les Panses, situada al costat del bell edifici de la Llonja de Mercaders, se va rebre una comunicació de les autoritats de Madrid en la qual s'afirmava que el monarca espanyol, Ferrando VII, havia renunciat als seus drets al tro en favor de l'emperador dels francesos, passant este a nomenar rei d'Espanya al seu germà major Josep Bonaparte, que prenia el nom de Josep I.

Una notícia que recorregué totes les paradetes del Mercat Central de la ciutat de València, que s'alçaven entre l'iglésia de Sant Joan del Mercat i la Llonja ya citada, exaltant encara més uns ànims que estaven ya en tensió des de que foren coneguts els terribles aconteiximents succeïts en la ciutat de Madrid, capital de la Nació, el passat 2 de maig.

Havien passat vintiu dies i els valencians continuaven demanant venjança. Venjança contra els soldats francesos que invadien Espanya i mataven als qui s'oponien a la seua presència, i venjança, també, contra tots els comerciants francesos establits en València i que, a partir d'aquells moments, tindrien una protecció especial del nou rei.

I fon en eixe moment d'emoció colectiva quan Vicent Doménech, més conegut en el Mercat Central de València com el "Palleter", va prendre la decisió de pujar-se'n a una cadira en la placeta de les Panses per a proclamar, dirigint-se a quants l'escoltaven, la seua valerosa decisió:

“UN POBRE PALLETER LI DECLARA LA GUERRA A NAPOLEON: VIVA FERNANDO VII, I MUIGUEN ELS TRAÏDORS”

Paraules que enaltiren els ànims dels congregats en tal mida que decidiren dirigir-se al palau de la Ciutadella, sèu del govern militar de València, per a exigir al comte de la Conquesta, que en el moment era la màxima autoritat militar i civil del regne, que declarara la guerra als francesos unint-se aixina a quants en tota la geografia espanyola s'alçaven en armes contra l'invasor.

Vicent Doménech marchà en ells.

¿Pero qué sabem de Vicent Doménech, a qui l'història coneix com el "Palleter"?

La veritat és que les senyes aportades per les fonts històriques, pels qui varen relatar els fets ocorreguts en els començaments del segle XIX, són ben escasses.

Sabem que naixqué i vixqué en la població de Paiporta, pròxima a la ciutat de València, ciutat d'importància en la comarca de la zona sur de l'Horta, i que la seua professió, ademés de les faenes del camp que eren comunes a tots els habitants del poble, era la de venedor de “palletes”, palets allargats que s'utilisaven per a encendre el fòc de la llar.

Tots els matins Vicent Doménech, home per lo que pareix de forta complexió física, recorria les paradetes oferint a tots els parroquians el producte que venia. Una visita diària al mercat que el fea ser conegut no a soles pels venedors que el saludaven, sino també per les dònnes que diàriament acodièn a la compra. Era, en suma, lo que hui diríem un home popular.

Sabem també que va participar en totes les revoltes dels següents dies al 23 de maig, i que culminaren en la destitució pels ciutadans del comte de la Conquista com a cap polític i militar, i la declaració de guerra a Napoleó que el Palleter havia demanat. Fon Vicent Doménech, en conseqüència, un home, un líder, de la Revolució patriòtica valenciana.

I a partir d'este moment les notícies sobre el “Palleter” se fan especialment confuses. S'afirma per part d'alguns cronistes que el Palleter, desijant participar en totes les revoltes mampreses contra els francesos, marchà a Catalunya per a participar en les guerres que allí se donaren, trobant la mort en u d'eixos enfrontaments en els seus enemics odiats.

Notícies confuses que difuminen la seua història personal. Un testimoni de rebelia arreplegat per aquells líders que continuarien la lluita per ell iniciada. Nos referim al pare Rico, al pare Calvo, als germans Bertran de Lis, i, molt especialment, al gran héroe valencià de les guerres napoleòniques Josep Romeu.

El pare Rico tindrà un especial protagonisme en els primers temps de la resistència valenciana davant l'eixèrcit francès. Monge franciscà molt volgut per quants el coneixien en València, representa la moderació en la conducció de la revolta. Ell fon qui s'erigí en representant dels revoltosos en la presa de la Ciutadella que com havem indicat se dugué a terme, i qui va decidir iniciar un diàlec en el comte de la Conquista per a conseguir que de manera pacífica i sense violències innecessàries, València se proclamara a favor de la tornada a Espanya de Ferrando VII.

Una posició que el comte de la Conquista, sense rebujar-la plenament en les entrevistes sostengudes en el pare Rico, se negava a decidir abans de conéixer les notícies que pogueren aplegar dels últims successos de Madrit. En el fondo volia evitar unes represàlies de l'eixèrcit francès que ocupava bona part de la península.

Una indecisió dels qui negociaven una resposta comuna a la situació, que va portar com a conseqüència la radicalisació dels partidaris de

la ruptura definitiva en el nou govern. El govern que obeïa les órdens de Josep Bonaparte.

Apareix llavors en l'escena valenciana un home de condició eclesiàstica, desconegut fins al moment, que es presenta davant els exaltats valencians com u dels partícips de la revolta madrilenya del 2 de maig, i testic de les matances dutes a terme per les tropes del general Murat.

El pare Calvo demana públicament venjança. Venjança contra el comte de la Conquesta que, segons les seues notícies, està pactant en el govern de Madrit, i venjança, sobretot, contra els comerciants francesos que s'han atrevit, en la ciutat, a insultar als valerosos valencians que desfilaven pels carrers demanant la guerra contra Napoleó

Paraules que feren oblidar les recomanacions pacifistes del pare Rico i que determinaren una nova marcha violenta contra el palau de la Ciutadella, que continuava sent la sèu de les autoritats valencianes. Una marcha violenta que tornà a conquistar la fortalesa que era image del poder, i que s'alçava al costat del marge del riu Túria. Una nova invasió que no tingué compassió en els que allí es trobaven.

La tensió revolucionària que vivia la ciutat de València havia aconsellat al pare Rico la necessitat de protegir als comerciants francesos de la ciutat. Unes trescentes famílies la vida de les quals estava sériament amenaçada. Una petició que el comte de la Conquesta va acceptar, determinant que el lloc més segur per a les famílies dels comerciants francesos era l'edifici de la pròpia ciutadella. Allí foren conduïts i allí varen esperar. Confiaven en la pròxima arribada de les tropes franceses i en la seua lliberació.

Pero els acontejiments succeïts en la ciutat varen desbordar totes les previsions. La multitud que acompanyava al pare Calvo no sols prengué la sèu del govern valencià, sino que assassinà impunement a tots els comerciants francesos, a totes les seues famílies, sense oferir-los cap possibilitat de salvació. L'odi impulsat per un clerc ultraradical, que igualava als francesos en els discípuls més reconeguts del diable, havia fet desaparéixer qual-sevol consideració de consciència cristiana.

Una acció de venjança certament atroç que, detengut el pare Calvo per les tropes afectes al comte de la Conquesta, en l'aprovació del pare Rico i de tots els valencians que el seguïen, determinà el juí del líder radical, acusat pels seus crims al costat dels principals capitosts de la matança.

El juí celebrat va ser sorprenent pel seu resultat. El pare Calvo seria destinat al desterro a Mallorca com a únic castic, prova d'un estat d'ànim colectiu que aporegava als juges. Una burla de la justícia que va tindre la seua rectificació temps més tart. Quan les autoritats mallorquines el retornaren de nou a València per considerar-lo perillós per a la salut pública i fon jutjat per segona vegada en València.

En esta segona ocasió el veredicté fon de culpabilitat i la pena aplicada la mort. Fon eixcutat utilisant l'instrument del garrot vil. I en ell ho varen ser els seus partidaris més significats.

Els germans Bertran de Lis, Vicent, Manuel i Marià, prendran el relleu en la direcció de la revolució valenciana. Prototips d'una burgesia valenciana, també espanyola, que afona les raïls del seu poder econòmic en la possessió de grans propietats agrícoles, s'han transformat en banquers i en amos de les contractes per a servir el blat a l'exèrcit i també per a fer lo propi en la ciutat de València i altres ciutats espanyoles.

Una nova burgesia de les finances que oferix, en el devindre del segle XIX, una singular image. Són posseïdors de grans riqueses, pero al temps són declarats defensors de les tesis lliberals pròpies de la Revolució Francesa.

Una contradicció aparent entre llibertats individuals i control del poder econòmic, que no és tal si considerem que l'objectiu final d'eixa burgesia és aconseguir el poder polític. Un poder que, en el moment que relatem, posseïx la nobleza de sanc a la qual és necessari eliminar.

Des d'esta última perspectiva entenem unes accions, les dels germans Bertran de Lis, que s'estendran a lo llarg de tota la primera mitat del segle XIX, i que tenen la seua fi en la revolució que encapçala el general O'Donnell l'any 1854, que donarà pas a la posterior del 68, acaudillada pel general Prim, i que té com a característica essencial la presa del poder pels caps de l'exèrcit. Caps de l'exèrcit que formen part d'eixa burgesia lliberal que substituïx a la vella aristocràcia.

En els començaments del segle XIX els germans Bertran de Lis, llimitats a la política valenciana, donaran suport al tacticisme del pare Rico, el pacte en el comte de la Conquesta, l'eliminació del pare Calvo, pero una volta es comprova el fracàs d'esta política, el pas següent serà forçar la destitució de qui fins al moment havia controlat el poder militar, i la seua substitució per una Junta de Defensa del Regne de València obertament enfrontada en els dominadors francesos. Una nova Junta de defensa que tindrà com a líder militar al general Caro, home de confiança dels germans Bertran de Lis.

La primera etapa del pla projectat pels nous hòmens que controlen el poder en les terres valencianes s'havia complit. València estava disposta a enfrontar-se en l'exèrcit francès que comandava el mariscal Moncey, que, baixant des de Madrit, se proposa prendre la ciutat de València.

Una presa pels francesos de la capital del regne, que de moment no es produiria gràcies a la numantina defensa que de la mateixa farien tots i cada u dels seus habitants. Milers de persones establides en les seues muralles dispostes a donar la vida pel seu regne i per la seua religió. Els francesos hauran d'esperar a l'intervenció posterior del mariscal Suchet per a aconseguir el seu propòsit.

Se passava al temps de la guerra de guerrilles, i en el mateix els germans Bertran de Lis feren costat al guerriller Romeu en totes les seues accions i en les seues necessitats econòmiques. Una fase militar que acaba, més allà de la mort de Romeu, l'any 1814, quan els exèrcits de Napoleó abandonen la península Ibèrica.

En el seu intermig, entre els anys 1810 i 1812, recaptarà l'atenció dels germans Bertran de Lis un aconteïment de singular importància. Nos referim a la celebració de les Corts de Cadis en les quals els líders valencians del moment tindran una intervenció molt especial a través dels diputats valencians presents que representen a la seua corrent ideològica. Corrent ideològica que, com havem senyalat, se situa pròxima al lliberalisme radical.

La Constitució naixent en Cadis satisféu les ambicions dels lliberals perquè en ella es vea reflectida la primera de les seues reivindicacions: la monarquia parlamentària, la que conferia el poder real als representants de la Nació reduint la Monarquia a una funció de mera representació.

Vorem als germans Bertran de Lis, poc més tart, enfrontats en l'absolutisme de Ferrando VII, membres actius del trieni lliberal que encapçala el coronel Riego, exiliats durant la dècada ominosa, 1823-1833, i els vorem reaparèixer en la política espanyola en acabant de la mort del monarca i la minoritat de la seua filla Isabel, la seua hereua, encara que les seues posicions s'aniran moderant fins a l'extrem de participar, al costat de Joaquín María López, líder del lliberalisme pur, en el pacte subscrit en el conservador Narváez: l'eliminació del general Espartero del poder.

Temps en els quals els germans Bertran de Lis ocuparan els llocs de diputats i senadors per València, Vicent serà senador vitalici, sense interrupció. Figures d'una Història valenciana a penes coneguda i celebrada pel poble al qual dedicaren sa vida en defensa de les seues llibertats.

Josep Romeu és la figura contradictòria dels germans Bertran de Lis, encara que fora un peó del seu joc polític. Volgut i admirat per tots els valencians a lo llarg dels últims sigles, sa vida fon un eixemple del valor d'un poble que s'alça indignat contra l'abús dels poderosos i en major mida si els opressors són gents que procedixen d'uns atres països.

Naixcut en la milenària ciutat de Sagunt, u dels símbols més reconeguts de l'història de València, l'any 1778, coneixem que les seues activitats professionals se centraven en el comerç del vi i dels aiguardents, visitant en tal motiu els diferents llocs de la geografia d'Espanya.

Visites que li permeteren conèixer tots els moviments revolucionaris que es gestaven tant en el Regne de València com en el d'Andalusia, decantant-se finalment pel suport als principis defesos pels lliberals. Preferències que tenien com a referència als germans Bertran de Lis dels qui eren clients la família de la seua esposa Maria Correa.

Quan les tropes napoleòniques conquistaren la casi totalitat de la península, quan des de la Junta Central de Defensa espanyola s'acceptaren les tesis de Gabriel Ciscar i es decidí impulsar la guerra de guerrilles, Josep Romeu decidí llançar-se a la montanya acompanyat pels hòmens que estaven dispostos, com ell, a donar la vida per la Pàtria posada en perill.

Molt pronte, i gràcies a les seues contínues victòries sobre els francesos, la seua guerrilla va anar augmentant en importància, fins a l'extrem que hi ha cròniques que la situen contant

en més de dosmil hòmens. Hòmens que controlaven tots els camins del Regne de València i especialment els que posaven en comunicació a les terres de València en Alacant. Llocs de montanya a on la “partida” de Romeu tenia el seu hàbitat més permanent.

Un procedir especialment valerós que li va permetre vore's nomenat capità de granaders per la Junta Central, aixina com oficialment cap dels destacaments de milícies de les comarques de Chiva i Chest. La València castellana que controlava els accessos de la Meseta a les hortes del litoral.

El mariscal Suchet, nomenat pel monarca Josep I duc de l'Albufera, el va considerar, una volta presa la capital del regne, com el seu pijor enemic, destinant a lo més selecte de les seues forces d'ocupació a la seua captura. Una dedicació infructuosa perque Romeu tenia l'enorme habilitat de conéixer els moviments de les tropes franceses i esquivar als destacaments que anaven en la seua busca.

I hagué de ser una volta més la traïció la que decidira la fi de l'héroie valencià i de la seua “partida”. Una traïció duta a terme per algun dels seus hòmens de confiança. Traïdor que, atret per la recompensa que s'oferia, indicà al mariscal Suchet a ón estava Romeu.

Va ser en el poble de Sot de Chera, a on s'havia retirat a descansar en alguns dels seus hòmens, a on fon rodejat per una força francesa que no li oferí ninguna possibilitat de fugir, ni d'enfrontar-se ad ella, donada la poca quantitat de membres de la partida que en el moment l'acompanyaven.

Presoner del duc de l'Albufera, este li oferí, en diverses ocasions, la possibilitat de salvar sa vida i la dels seus. Simplement hauria de firmar un manifest en el que reconeixia la llegitimitat del rei Josep com a monarca d'Espanya. Firma que el llegendari líder saguntí no estigué disposat a estampar en el document que se li presentava.

Fon penjat davant de tot el poble valencià que volgué vore-ho en la plaça del Mercat el dia 12 de juny de l'any 1812.

Un atre nom, en el fer dels valencians contra els eixèrcits napoleònics, se mou entre la realitat i la ficció. Nos referim a Pep de l'Horta, a qui se li atribuíen totes les accions que els hòmens de les terres planes eixecutaven, sense ser detenguts, contra els francesos.

Un home o un nom que podia trobar-se en qualsevol part en qualsevol moment. Un símbol d'un poble que treballava pel dia i lluitava per la nit. Un símbol esmonyidiç que és l'imatge de la perseverança dels valencians en la defensa de la seua pròpia identitat.

La seua obra.

L'obra duta a terme per Vicent Doménech, com les pròpies dels germans Bertran de Lis o de l'héroie Romeu, és la que tots els valencians i tots els espanyols, exceptuat el grup d'intelectuals que varen rebre el nom de “afrancesats” per defendre el projecte que presentava

per a Espanya Josep Bonaparte, entenen com l'obra que fa referència a les raons que impulsaren la seua lluita permanent contra les forces del totpoderós emperador Napoleó Bonaparte, fins a expulsar-les d'Espanya.

Raons que, des del meu personal punt de vista, podem reduir a tres:

- La defensa de la Religió Catòlica.
- La defensa de l'integritat i llibertat de la Pàtria.
- El menyspreu a la Cultura que arriba d'Europa.

La defensa de la Religió Catòlica.

Havem parlat en l'apartat dedicat als héroes que en València se signifiquen pel seu enfrontament en els invasors francesos, del pare Rico i del pare Calvo. Membres de l'Iglésia que dirigixen la revolta popular, i l'últim citat, sense dubte, el més fanàtic dels patriotes que estenen el seu odi a França fins al desig d'eliminar a quants naturals del país veí es troben.

Un odi que ve significat per l'identificació, que en el moment se fea, de tots els francesos per part dels espanyols, com els defensors dels ideals que la Revolució llibertària proponia, Llibertat, Igualtat, Fraternitat, que el país veí havia conegut en els precedents anys.

Per a l'Iglésia Catòlica espanyola, en coincidència en les tesis procedents de Roma, i este és el punt central a destacar, la Revolució Francesa, i el moviment maçònic que va nàixer despuix d'ella, té com a objectiu fonamental l'eliminació dels principis de la catolicitat, Fe en Deu i en el magisteri de la seua Iglésia com a base de la realitat espanyola, i la seua substitució per una societat llaica, antirreligiosa, en la qual les llibertats de

pensament i d'educació substituïen a les normes socials impostes, tradicionalment, per l'Iglésia.

Una batalla que era certa, Iglésia front a Maçoneria, i que ocuparà tots els anys i totes les lluites socials del segle XIX, pero que en Espanya, i en els començaments del segle citat, en el transcórrer de la Guerra de l'Independència, té unes característiques molt especials: l'indissoluble unió que es produïx en el pensar de les gents del poble, entre defensa de la Pàtria i defensa de l'Iglésia.

Una unió, Iglésia-Pàtria, que es solda en la defensa d'una Nació agredida i en la defensa d'un rei corrupte pero decidit a mantindre una societat espanyola regida per les mateixes normes que conegueren els seus antecessors. La Monarquia i l'Iglésia unides front a la Modernitat.

Una tesis d'identificació dels valors religiosos en els valors patriòtics, que duta a terme per uns flares i uns clercs dotats d'una preparació elemental pero que actuen com a portaveus de la nova situació, se transforma en una cridada revolucionària cap a les gents incapaces de llegir o de conèixer poc més que allò que els mostren els hòmens que sempre han marcat la pauta dels comportaments socials.

El poder de l'Iglésia, dels predicadors d'esta, se mostrà immens davant els més humils. El poble, sense distincions, va estar en els valors que defenia l'Iglésia, contra aquells que volien atacar-los, i, com a conseqüència, defengué, en acabant de la guerra que era seua, la tornada a una tradició que els lliberals francesos, secundats pel seu eixèrcit, atacaven.

I esta defensa dels valors tradicionals que defén l'Iglésia com a propis, és la que explica l'estrany comportament del poble davant l'entrada en Espanya, pocs anys més tart, dels centmil fills de Sant Lluís que envia el duc d'Angulema. És un eixèrcit estranger que ve a defendre la tradició. Una tradició que, en l'Espanya del primer terç del segle XIX, per a tots els il·lustrats, s'identifica en la defensa de l'Iglésia, de la seua acció diària, i, com a conseqüència, en la defensa de la monarquia que defén.

No d'una altra manera pot explicar-se el regnat de Ferrando VII en el seu conjunt. Acabà en els líders lliberals per dos voltes, l'any 1814 i l'any 1823, perquè el poble pla estigué al seu costat per a donar-li suport en les seues accions certament cruels. Els lliberals francesos que invadiren la península, i els lliberals espanyols que impongueren la Constitució de 1812, no eren enemics de la Monarquia absoluta, ho eren, i per damunt de qualsevol altra consideració, de l'Iglésia i de les tradicions d'Espanya.

La defensa de la llibertat i de l'integritat de la Pàtria.

S'ha escrit que el gran error de Napoleó Bonaparte en plantejar l'invasió d'Espanya i el nomenament del seu germà Josep com a monarca d'esta, fon confondre al conjunt dels espanyols en l'imatge que diàriament li

brindaven els monarques, Carles IV i Ferrando VII, que s'arrastraven als seus peus, i la d'una noblea covart i corrompuda incapaç de sustentar el prestigi d'una Nació. En opinió del genial cors, Espanya no era res.

Un error del caudill francès que portà com a conseqüència una derrota inesperada, i, lo que és més important, la constatació de la dignitat d'un poble que, davant el perill comú, fon capaç d'unir a tota la burgesia il·lustrada espanyola en els interessos de l'Iglésia i en els sentiments d'un poble pla que no tenia més visió que la de saber que uns estrangers no tenien dret a manar sobre els espanyols.

Dos figures singulars hem de destacar en el moment per a intentar demostrar la nostra tesis. Una tesis que afirma la sòlida unió que en el transcórrer de la Guerra de l'Independència, 1808-1814, demostraren haver conseguit els més destacats dirigents lliberals i els representants més preclars de l'Iglésia. Nos referim a Gabriel Ciscar per part dels lliberals, i a l'arquebisbe de Toledo per part de les jerarquies eclesiàstiques. El primer era el portaveu del sector lliberal en la Junta Central de Defensa com hem senyalat en pàgines precedents, el segon representava a l'Iglésia espanyola i al sector conservador. Abdós foren els regents d'Espanya.

La raó de la solidea d'esta unió és menester situar-la en el concepte que cada u dels grups, el tradicionaliste i el lliberal, tenen de l'integritat de la Pàtria i, fonamentalment, del seu

dret a mantindre una llibertat d'acció, una identitat diferenciada dels altres estats d'Europa, que senten plenament amenaçada per l'invasió francesa.

Ya hem citat sobre este tema la posició de don Gaspar Melchor de Jovellanos, l'intellectual més reconegut del moment, que va menysprear ser ministre de Gràcia i Justícia en Josep Bonaparte, a pesar de que les seues idees s'acostaven més a les defenses dels lliberals francesos que les pròpies dels conservadors espanyols, pero que tingué molt clar, des dels primers moments, que defendre als qui invadien la Pàtria, encara que en ells aplegara la modernitat i el progrés tan necessaris per a Espanya, era una traïció als sentiments d'un poble que defenia la seua identitat, i una traïció a l'història que fea d'Espanya una de les primeres nacions del món.

El concepte de Nació, unida indissolublement despuix de l'idea d'un territori indivisible i a la necessitat de la democràcia com a forma de govern, era una troballa dels lliberals que en 1812 la plasmaren en la Constitució; com l'idea de Pàtria era un concepte propi del tradicionalisme, perque posava l'accent en una trayectòria històrica d'esplendor passada que volien recuperar a partir de recuperar les condicions anteriors a la Revolució francesa: Deu, Iglésia, Pàtria i Monarquia absoluta.

Eren conceptes diferents, oposts, pero quan abdós estaven en perill, l'Espanya de la Constitució, de la monarquia democràtica, i l'Espanya de la Tradició, la de la monarquia absoluta que s'identifica en la Catolicitat, abdós blocs, usant com a base de sustentació els sentiments colectius,

s'uniren en una guerra sense quarter contra els invasors que sorprenué el món, i que permeté, despuix de la victòria sobre Napoleó, recuperar la dignitat perduda.

Quedaven al marge del colectiu nacional, els grups afrancesats. Una part, encara que chicoteta, de la burgesia lliberal espanyola que decidí fer costat a Josep Bonaparte per entendre que, com a gran mestre de la Maçoneria, era un home il·lustrat que posava els seus coneiximents al servici d'un país que res contava en el concert universal, i que seria capaç de dotar-lo d'eixos mijos d'educació i de cultura que conduirien, necessàriament, al progrés econòmic.

Denigrats per la societat espanyola trobaren, en acabant de la pèrdua de la guerra d'Independència espanyola per part dels francesos, el seu únic pervindre en l'exili. No podien ser considerats com a patriotes, pero l'història els definix en els nostres dies com a ingenus espanyols de bona voluntat.

El menyspreu de la Cultura.

S'ha escrit, Ortega y Gasset ho apunta, que les masses sols se mouen en la direcció que les seues classes dirigents els marquen. Una tesis certament interessant que nos explica molts dels fenòmens propis de l'història d'Espanya

Ya en els temps de l'hegemonia espanyola en el món podia escoltar-se en boca d'algun virrei espanyol en terres americanes, que era estúpit pretendre que els pobres, que els humils, que els indígenes, saberen llegir o escriure o tingueren qualsevol coneiximent que no fora el propi del seu treball. Per a res els servia el saber. L'única cosa que havien de conèixer era el servici que devien al seu senyor.

Com també és conegut el menyspreu dels nobles espanyols en el sigle de la Contrarreforma cap als treballs manuals. A la fi, era la seua opinió, els burguesos de Flandes com els d'Itàlia i de qualsevol país del món, no feen sino treballar per als espanyols, que eren els seus senyors per dret de conquesta. Un menyspreu pel treball i pel saber que havia conduït a Espanya en els finals del sigle XVII, a la seua pràctica extinció com a potència i com a Nació.

En el moment que estudiem u dels factors que determinà l'odi cap als francesos i la posterior crueltat de Ferrando VII contra els lliberals espanyols, fon el menyspreu a la cultura, el menyspreu al treball, el menyspreu al progrés, el menyspreu a les llibertats individuals. Els espanyols tenien suficient per a divertir-se en els seus bous, els seus balls i les seues cançons. Per a viure era precís saber créixer. El furt, l'engany, el bandidage..., eren professions admirades.

Àfrica escomença en els Pirineus, fon la resposta